

הנור הצהוב עושה להם טוב

הם עזבו את בתי הקפה של אזור המרכז, ויתרו גם על מגורים בירוש והלכו ליישוב את קיבוץ רתמים הנטוש שבנגב. בדרך הם היו צריכים לשכנע את הקיבוצניקים החילוניים שלמרות הכיפות והחצאיות, הם בסך הכול אנשים טובים

אלישיב רייכנר

וני ברטמאל לא תאר לעצמו שיקבע את ביתו בנגב. כבן קיבוץ טירת צבי שבצפון הוא התקשה לחשוב על מגורים בחבל ארץ שהבעים השולטים בו הם חוס וצהוב, ולא הרוק שהקיף את לוחות. אבל הדיים התגלגלו אחרת. אחרי שהתחתן עם עשר, בת רחובות, התגוררו השניים באופן זמני בבאר שבע, לרגל לימודי הרפואה של עשר באוניברסיטת בן גוריון. יוני החל ללמוד עבודה סוציאלית באוניברסיטה בבאר שבע ויום אחד, חודשים ספורים לאחר תחילת לימודיו, הוא הצטרף לסיוור שקיימה אגודת הסטודנטים בנגב. להפתעת אשתו, הוא חזר הביתה מלבד.

"זה עדיין לא היה כל כך פיקס", מספרת עשר, "אבל זה שנה לו את התפיסה. אי שדתי סדילה כשהדמוקר ובעי היתה לי חובה מוקדמת לנגב. אבל יוני לא היה מוכן לשמוע על מגורים באזור. עד שהיא יצא לסיוור הזה, והתגב היה לעזוב את החדים בשטח הלימודים. גם לאור השינוי בסוגיות על הנגב היה לו ברור שלא נגד בעד, וכאשר שבע הוא משע עיר בגלל המזמים, ואם ששנו על הגרעין בתמימי".

התמימי לקרקע, אבל מי שנתאר לעצמו קבוצת קרואטים וזיקה על גבעה צחיחה באמצע הנגב, ופתע, כפר רתמים הסמוך לקיבוץ רביבים נראה כמו שקיבוץ בן 20 שנה אמור להראות. השילוט חזיק, הרשאים מודיקים, יש בתים, עצים הסמלט. הרבי הודד שחודש רביבים הם התשנים. בקיץ האחרון איש המקס על ידי 28 משפחות דתיות, ועשרות משפחות נוספות כבר נמצאות בשלבי קליטה ומגמתיות לקרואטים שיגיעו בשבועות הקרובים.

קיבוץ רתמים הוקם לאשונה ב-1983, אך לאור שנקלשו לקשים כלכליים נטשו חברי רתמים את יישובם, וחברו ברובם לקיבוץ רביבים הסמוך. חברי רביבים קיבלו לרשותם את מבני רתמים ושטחו, והסכימו את המקום לגרעינים שונים. בשנים האחרונות שכן במקום מרכז קליטה לעולים מארצותיהן ואף התגוררו בו משפחות ברטי שכירות שורמו לקופת רביבים. המועצה האזורית ומתנגדיה הועיית 'אר', הפעילה בעשר האחרון לעיבי התיישבות היהודית בנגב ובגליל, כנראה השבו שהפוטנציאל של רתמים גדול יותר.

במקביל להתרחשויות הללו, החליטו נטאל סוק מקיבוץ שוהדות האליסי פלמר מפתח תקווה, שני בתים בוגרי המכינה הקדם צבאית בעצמנות, להגשים חלום יסין שלהם - להקים יישוב חדש בנגב. כשכחו ופלמר סיפור על החלום הזה לאבש תועית 'אר', הם קיבלו הצעה מסתה - להביא גרעין דתי לרתמים ולהדש את היישוב. השניים הרטמו את הכפפה והחלו לגייס משפחות לגרעין. במשך חצי שנה הם קיימו מדי שבוע סיוורים בתמימי לזוגות צעירים ממרכז הארץ, הגרעין גדל והתגבש, והתכנסו לריכנס לרתמים בקיץ 2006.

כחודשיים לפני העלייה לקרקע התבשרו החברים שהכניסה לרתמים נדחתה. המשא ומתן בין קיבוץ רביבים למדינת ישראל על גובה הפיצויים שקיבל הקיבוץ המורת מסירותו לגרעין החדש התארך והסתבך, ולהחברי הגרעין

הוצע לעלות בתנאים למחנה קרואטים זמני בקיבוץ טללים, קילומטרים ספורים מרתמים. החברים החליטו בלית ברירה לעלות לטללים לתקופה קצרה ולהמתין לסיים המשא ומתן בין קיבוץ רביבים למדינה.

"התקופה הקצרה" נמשכה שלוש שנים, ובתנאים גדל הגרעין והתרבו משמונה ל-16 משפחות שהתגוררו בטללים, ולמספרות נוספות שחיכו למעבר ליישוב הקבע ברתמים. באמצע חודש אוגוסט

היסענו. מצד אחד, הם מאוד תומכים בגרעין החדש של הקמת יישוב, ומצד שני, ברור לו שהם היו שמחים לראות אותנו חוזר לרעיון, המכשל המרכזי של התיישבות בנגב הוא נושא המזון, קשה לאבשים לראות את עצמם גרים חרעק, ובמקרה של חלק מהיישובים זה באמת חרעק חודש הלציות".

בשנה האחרונה, כשכבר היה ברור שהכניסה ליישוב הקבע הוא עניין של חודשים ספורים, נרשמה התיישבות נפרדת בגרעין רתמים, אבל עד לפני שנה המצב היה

שמוליק ריפמן, ראש מועצת רמת הנגב: "כשבאתי למליאת המועצה עם הרעיון להקים יישוב דתי לאומי, היו כאלה שהסתכלו עליי בעיניים מוזרות. הייתי צריך לעבור ליישוב יישוב ולדסביר. אחרי שהיישוב עלה, כל החששות התמוססו"

שנה לחלוטין, עשר הרייזה חברה בתועת הקליטה של רתמים, מספרת על תקופת יבשות ומסמכות "זיהוי לא אורגניזם שאם היישוב שלט זה מעבר לק חרעק, כבר מתקן הוא היה מתמלא. מתברר שיותר קל לגייס אנשים לגרעין ההתמודדות עם המלחמות מאשר לגרעין ההתמודדות עם הבדוים. היישוב אמנם מטיס לגרעין יישוב הנגב אבל מתייחס שידות לסגויה הבחיות, אבל ברור שגם זה נמצא בריקע. לארבע העלייה שלט לרתמים הגיעו רחבי בני משפחה, שבעמדם זה היה ביקור בנגב אחרי הרבה שנים שום לא היו באזור, וזה היו הומטים מהשטייט. בני חודים שלי, שהפעם האחרונה שלהם בנגב הייתה בשדות טילואים בבאליים, היו מאוד מופתעים לראות ששני הנגב השתנו כשנים האחרונות, בעיקר בגלל ההתפשטות של הבדוים".

משפחות מגל הצטרפה לגרעין רתמים לפני קצת יותר משנה. לביטול, סבילוחות נדרה עם אביה, איש קבע, בין בסיסים בארץ, הייתה אחבה גדולה לנגב וחלום לחיות ולגדל בני ילדים. תנו, שנולדו בירענה,

לשניים שני ילדים. יהלי בת השנתיים וחצי, ווראל, שנולד רק לפני שבועיים, והברית שלו הייתה הברית הראשונה ברתמים. "מור מאוד נצרה כאן תמיכה חברתית מסתה על המרחק מההורים", מספרת ברטל, אבל גם מורה שיש דברים שעדיין יש רק במרכז הארץ. "תנו שנולדו בירענה מוכר לי לפעמים את מה שיש במרכז ואין כאן, כשאנחנו קופצים לסיסי שבעי אצל ההורים, אנחנו מאוד

הלק אחריה. "לא ממש הלכתי שבי אחריה, אבל גם לא הייתי יום מגורים כאן מרענו, כי נטו בקבוצת יבנה כשכירים והיה לי טוב בקיבוץ ובירפת. בתחלה, הרעיון לעבור לפה נשמע לי רחוק, אבל כשנתנים לניסיון מתרת של 'בדיקה', יותר קל ללכת. ואן, כמו שאומרים, באווי ונדלפתו...". "לנגב זה מקום שנתנה את האישיות", אומרת ברטל. "יש בו אווירה אחרת עם סוג של פשטות. אני רואה את המרכז כמקום שטרם לך להיות אמיתי. מקום שנבונים בו דברים".

רתמים מגדיר את עצמו כיישוב "דתי פתוח", ומכיל נותנים שונים של משפחות דתיות. "זהו הלו מאוד חשוב שהיישוב יהיה מגוון", אומרת ברטל מול "מצד אחד, ברור לסילם שזה יישוב דתי שמקיים אורח חיים דתי של תורה ומצוות, אבל מצד שני, לא נבנסים אתר לשני לחיים ולרעיונות".

"בתרחות של היישוב נצרה מגליות שמגליחים להיות רגישים ולפסוח על הרעיונות", מספר תנו, "קח לטל את נושא התפילה בגניין. בטללים היינו 15 משפחות והוא אמר שהיסיס שידה גניין כל ביקר הוא קלום. מה שקרה הוא שרייזה הבנה כלפי מי שאומרים בנגב, לארבעים לאבשים ולא ריבוי על זה. כשהיה גניין - היה, וכשהוא חמישים אנשים, הינו מחייבים, מניחים תפילין ומתפללים ביחדות בלי 'לשקע על השולחן'".

ברטל: "דב שליווח אותנו באותה תקופה, אמר לנו שערך שלא נהיה 40 משפחות אין לנו מה לעשות למיין קבע בבקור. יש דברים שחוקרים ונו, ומייכים לרעית לחיות בטללים מתוך ראייה שבעתיד גם זה יהיה. לשניים שני ילדים. יהלי בת השנתיים וחצי, ווראל, שנולד רק לפני שבועיים, והברית שלו הייתה הברית הראשונה ברתמים. "מור מאוד נצרה כאן תמיכה חברתית מסתה על המרחק מההורים", מספרת ברטל, אבל גם מורה שיש דברים שעדיין יש רק במרכז הארץ. "תנו שנולדו בירענה מוכר לי לפעמים את מה שיש במרכז ואין כאן, כשאנחנו קופצים לסיסי שבעי אצל ההורים, אנחנו מאוד

גוונים של דתיים

יוני ועשר ברטמאל הצטרפו לגרעין כשעוד היה בשלב הקרואטים בטללים, והיום הם מתגוררים עם שני ילדיהם בבית אבן ברתמים. עשר נמצאת בשנה השישית ללימודי הרפואה ונסעת ללמודיה בבאר שבע, והמוחצות רוצי ששת נטישה מרתמים. יוני מוכו את תחום הערע בסיסן בירדן, שנמצאת 20 דקות מרתמים. "המקס היה רובית והו עם סקור רחב שלטו כמד כל הכאוס של השנת, והו שווה את המאמן שבטייטות", מספר יוני. "לו זה היה חרבי תנון גם מבחינה אישית ונמ מבחינת גדול הילדים".

אך החרוים הציבו למחלף ענה: "החרוים שלטו נמצאים באוה

המקום הזה הוא מקור הברכה שלנו, וזה שורה את הנסיעות. יוני בן-שמואל

בקרוב, אבל בעיניי זה שולי לעומת הדבר החשוב של יישוב הנגב. אני מאמין שבתוך זמן קצר תילוק הדעות התמוססו. כבר עכשיו אני שומע מרביבים נעימות אחרות. התגברו על זה".

רתמים הוא היישוב הדתי השני שריפמן סקים במועצה החילונית שלו. לפני שמונה שנים הוא יום עם עמותת "אוד" את הקמת היישוב מרחבעם, בסמוך לקיבוץ שדה בוקר. גם אז לא עבר בקלות. "כשבאתי אז למליאת המועצה עם הרעיון, היו כאלה שהסתכלו עליי בעיניים מחורות. הייתי צריך לעבוד יישובי יישוב ולהסביר. חצי שנה אחרי שהיישוב עלה, כל ההחלטות והאמירות התמוססו כי ראו שמדובר באנשים טובים שבאו ליישב את האזור".

ריפמן לא מסתפק באכלוסה מחדש של רתמים. יש לו הרבה תוכניות להמשך. "המשימה העיקרית רק מתחילה. אני לא מתכוון להשאיר את היישוב הזה כיישוב קטן של 50-60 משפחות. חייבים להקים ברתמים יישוב קהילתי גדול ולהראות נוכחות. אני רוצה להגיע למצב שמביאים לרתמים עוד מאה משפחות בשנתיים הקרובות. יש שם מקום גם ל-300. אנתנו כבר סכינים תוכנית מפורטת ליישוב, מתכננים מגרשים ומבני ציבור, אני עובד על גיוס תקציב להקמת מקווה, ובעתיד נדאג גם לבית ספר דתי ולשאר שירותי הדת". ריפמן לא חושש מהשינויים הדמוגרפיים שהוא מוביל בהרכב האוכלוסייה של המועצה שלו. "אני מאמין שנכון להקים ברתמים יישוב גדול, ושמי שמסוגל לעשות את זה רק הציוות הדתית".

נתנים מבתי הקפה ומכל מה שיש למרכז להציע. בגדים אני עדיין קונה בתל-אביב ובירושלים, וגם תגות הדיסקים האהובה עדיין נמצאת במרכז. אבל מצד שני, לומדים להיות יעילים ומתוכננים וגם מורגלים למרחקים".

משפחת פוגל הגיעה מעתניאל לרתמים רק לפני חודשיים. קרן היא דוקטורנטית לביוולוגיה ושמועזן דוקטורנט למתשבת ישראל, ושניהם לומדים באוניברסיטת בן-גוריון בבאר-שבע. "הנגב עושה לי טוב, ובניגוד להרבה אנשים אני מעדיפה חום וצהוב מסביב, מאשר ידוק. חרץ מזה, חיפשת חברה ואידיאלים", אמרת קרן. זה קיים גם בעתניאל.

"חיפשת חברה אחרת ואידיאלים אחרים שיותר מתאימים לנו. בעתניאל יש חברה דתית-תורנית, וכאן היישוב מגוון. ישנם כאן כל הסגנונות וזה יותר מתאים לאידיאולוגיה שלנו. היינו רוצים שהילדים שלנו יכירו סוגים שונים של אנשים דתיים. אני גם מרגישה כאן חופשייה בנושא הפסיניסטי. בשמחת תורה יכולתי לבקש ספר תורה לעזרת נשים בלי לפחד. בעתניאל היו דיונים שלמים ומאבקים על זה. שיעורי התורה כאן מעורבים ואת השיעורים מעבירות גם נשים, והנושא הזה חשוב לי. מעבר לכך, יש יותר חוקמת יישוב חדש, כי זה מאפשר לעצב את החיים. יש הרבה אסיפות חברים שקובעים בהם דברים. המול חדש וגם זה מסך אותנו".

כסף או ציונות

מה שעיב את כניסת חברי הגרעין לרתמים היה כאמור המשא ומתן של המדינה עם חברי קיבוץ רביבים, שהיו בעלי המקום. סלע המחלוקת היה ורישתם של חברי רביבים לקבל בתמורה לשטחי רתמים פרקעות הקלאיות בסמוך לצאלים, או לחלופין פרקע להקמת מתקן סולארי. אחד האנשים שלחץ על חברי הקיבוץ לסיים את הדיונים ולפנות את רתמים היה חברם שמוליק ריפמן, המכהן כראש מועצת רמת-הנגב.

ריפמן מצא את עצמו נאבק בחבריו לקיבוץ וספג בשל כך לא מעט ביקורת. "אשתי הייתה מזכירת הקיבוץ כשהחליטו לאזור את רביבים ורתמים", מספר ריפמן. "בקיבוץ הרגישו שהם קיבלו. משהו למשמרת והם לא יכולים להיפרד ממנו, גם בשביל הערך החשוב של הגדלת ההתיישבות היהודית בנגב. הייתה ביסורת

חדר האוכל הפך לבית כנסת

רק לפני חודשיים וחצי עלו חברי הישוב רתמים לקרקע, אבל מי שמתאר לעצמו קבוצת קרוונים זרוקה על גבעה צחיחה באמצע הנגב, יופתע. כפר רתמים הסמוך לקיבוץ רביבים נראה כמו שקיבוץ בן עשרים שנה אמור להיראות. השילוט ותיק, הדשאים מוריקים, יש בתים, עצים ואספלט, והחידוש היחידי הוא התושבים.

בקיץ האחרון אויש המקום על ידי עשרים ושמונה משפחות דתיות, ועשרות משפחות נוספות כבר נמצאות בשלבי קליטה וממתינות לקרוונים שיגיעו בשבועות הקרובים. התכנון הסופי מדבר על ישוב קהילתי דתי שבו מתגוררות לא פחות משלוש מאות משפחות.

הכול התחיל במספר חברים מהמכינה הקדם צבאית בעצמונה שחלמו להקים ישוב חדש בנגב לאחר שירותם הצבאי. תפוכות החיים, החתונות והלימודים גרמו לכך שמהחבורה נשארו רק שני חברים שנשארו נחויים להגשים את חלומם – נתנאל כהן מקיבוץ שלוחות ואליסף פלמר מפתח תקווה. השניים פנו לתנועת 'אור' - משימות לאומיות, הפועלת בעשור האחרון לעיבוי ההתיישבות היהודית בנגב ובגליל. את התנועה הם הכירו היטב מכיוון שהמנכ"ל של אור - רוני פלמר הוא אחיו של אליסף. אור הפנו את השניים לרתמים.

קיבוץ רתמים הוקם לראשונה בשנת 1983. לאחר שנקלעו לקשיים כלכליים נטשו חברי רתמים את יישובם, וחברו ברובם לקיבוץ רביבים הסמוך, שהוקם לפני קום המדינה. חברי רביבים קיבלו לרשותם את מבני רתמים ושטחו, והשכירו את המקום לצרכים שונים. בשנים האחרונות שכן במקום מרכז קליטה לעולים מאתיופיה ובמקביל התגוררו בו משפחות בדמי שכירות שזרמו לקופת רביבים. המועצה האזורית רמת נגב ותנועת אור הציעו לפלמר וכהן להביא גרעין דתי לרתמים ולחדש את הישוב. השניים הרימו את הכפפה והחלו לגייס משפחות לגרעין. במשך חצי שנה הם קיימו מידי שבוע סיורים ברתמים לזוגות צעירים ממרכז הארץ, הגרעין גדל והתגבש והתכוון להיכנס לרתמים בקיץ 2006. כחודשיים לפני העלייה לקרקע התבשרו החברים שהכניסה לרתמים נדחית. המשא ומתן בין קיבוץ רביבים למדינת ישראל על גובה הפיצויים שיקבל הקיבוץ תמורת מסירתו לגרעין החדש התארך והסתבך ולחברי הגרעין הוצע לעלות בינתיים למחנה קרוונים זמני בקיבוץ טללים, קילומטרים ספורים מרתמים. החברים החליטו בליתי ברירה לעלות לטללים לתקופה קצרה ולהמתין לסיום המו"מ בין קיבוץ רביבים למדינה. התקופה 'הקצרה' נמשכה שלוש שנים, ובינתיים גדל הגרעין והתרחב משמונה משפחות לשש עשרה שהתגוררו בטללים, ולמשפחות נוספות שחיכו למעבר לישוב הקבע ברתמים. באמצע חודש אוגוסט האחרון הגיע היום המיוחל והקיבוץ החילוני לשעבר נכבש על ידי עשרים ושמונה זוגות דתיים וחמישים וחמישה ילדים, שהגדול שבהם בן חמש בלבד. המבנה ששימש את הקיבוץ של שנות השמונים כחדר אוכל, הוסב לשמש כבית הכנסת של הישוב החדש, וזהו אולי הביטוי הסמלי ביותר לשינוי אופיו של המקום.

יוני בן שמואל לא תיאר לעצמו שיקבע את ביתו בנגב. כבן קיבוץ טירת צבי שבצפון הוא התקשה לחשוב על מגורים בחבל ארץ שהצבעים השולטים בו הם חום וצהוב ולא ירוק. אבל החיים התגלגלו אחרת. אחרי שהתחתן עם עטר, בת רחובות, התגוררו השניים באופן זמני בבאר שבע לרגל לימודי הרפואה של עטר באוניברסיטת בן גוריון. יוני החל ללמוד עבודה סוציאלית באוניברסיטה בבאר שבע ויום אחד, חודשים ספורים לאחר תחילת לימודיו, הוא הצטרף לסיור שקיימה אגודת הסטודנטים בנגב. להפתעת אשתו הוא חזר הביתה נלהב. "זה עדיין לא היה כל כך פרקטי", מספרת עטר בן שמואל, "אבל זה שינה לנו את התפישה. אני שירתי כחיילת בשדה בוקר וכבר הייתה לי חיבה מוקדמת לנגב, אבל יוני לא היה מוכן לשמוע על מגורים באזור ועד שהוא יצא לסיור הזה התכונן היה לעזוב את הדרום בתום הלימודים. גם לאחר השינוי בהסתכלות על הנגב, היה לנו ברור שלא נגור בעיר, ובאר שבע היא ממש עיר בכל המובנים ואז שמענו על הגרעין לרתמים והצטרפנו לאחד הסיורים". משפחת בן שמואל הצטרפה לגרעין כשעוד היה ישוב קרוונים בטללים, והיום הם מתגוררים עם שני ילדיהם בבית אבן ברמתים. עטר נמצאת בשנה השישית ללימודי הרפואה ונוסעת ללימודיה בבאר שבע המרוחקת חצי שעת נסיעה מרתמים. יוני מרכז את תחום הנוער בסיכון בירוחם שממוקמת עשרים דקות מרתמים. "המקום הזה והבית הזה הוא מקור הכוח שלנו בתוך כל הכאוס של השגרה, וזה שווה את המאמץ שבנסיעות. מבחינתנו זה היה הדבר הנכון גם מבחינה אישית וגם מבחינת גידול הילדים".

איך מגיבים ההורים למהלך?

עטר: "ההורים שלנו נמצאים באיזה דיסוננס. מצד אחד הם מאוד תומכים בעניין החלוצי של הקמת ישוב, ומצד שני ברור לנו שהם היו שמחים לראות אותנו יותר. לדעתי, המכשול המרכזי של ההתיישבות בנגב הוא נושא המרחק. קשה לאנשים לראות את עצמם גרים רחוק ובמקרה של חלק מהישובים זה באמת רחוק ודורש חלוציות".

בשנה האחרונה, כשכבר היה ברור שהכניסה לישוב הקבע היא עניין של חודשים ספורים, נרשמה התעניינות גוברת בגרעין רתמים, אבל עד לפני שנה המצב היה שונה לחלוטין. עטר בן שמואל שהייתה חברה בוועדת הקליטה של רתמים מספרת על תקופות יבשות ומתסכלות. "הייתה לי אז הרגשה שאם הישוב שלנו היה מעבר לקו הירוק כבר מזמן הוא היה מתמלא. מסתבר שיותר קל לגייס לרעיון ההתמודדות עם הפלשתינים מאשר לרעיון ההתמודדות עם הבדואים. הישוב אמנם מגייס לרעיון ישוב הנגב ולא מתייחס ישירות לסוגיה הבדואית, אבל ברור שזה קשור. לאירוע העלייה שלנו לרתמים הגיעו הרבה בני משפחה שבשבילם זה היה ביקור בנגב אחרי הרבה זמן, והם היו המומים מהשינויים. בני דודים שלי שהפעם האחרונה שלהם באזור הייתה בשירות מילואים בצאלים היו מאוד מופתעים לראות לפני הנגב השתנו בשנים האחרונות בעיקר בגלל ההתפשטות של הבדואים".

משפחת מגל הצטרפה לגרעין רתמים לפני קצת יותר משנה. לכרמל, שבילדותה נדדה עם אביה - איש קבע - בין בסיסים בארץ, הייתה אהבה גדולה לנגב וחלום לחיות ולגדל בו ילדים. חנן, שגדל ברעננה, הלך אחריה. "לא הלכתי ממש שבי אחריה, אבל גם לא הייתי יוזם מגורים כאן מרצוני. גרנו בקבוצת יבנה כשכירים והיה לי טוב בקיבוץ וברפת. בהתחלה הרעיון לעבור לפה היה נשמע לי הזוי אבל כשנותנים לניסיון כותרת של בדיקה יותר קל ללכת, ואז כמו שאומרים באתי ונדלקתי..." "הנגב זה מקום שבונה את האישיות", אומרת כרמל. "יש בו אווירה אחרת עם סוג של פשטות. אני רואה את המדבר כמקום שלא מאפשר לך אלא להיות אמיתי, מקום שנבחנו בו דברים".

רתמים מגדיר את עצמו כישוב "דתי פתוח" המכיל גוונים שונים של משפחות דתיות. "היה לנו מאוד חשוב שהישוב יהיה מגוון", אומרת כרמל מגל. "מצד אחד ברור לכולם שזה יישוב דתי שמקיים אורח חיים דתי של תורה ומצוות אבל מצד שני לא נכנסים אחד לשני לחיים ולדקויות".

אבל חיי הדת הם גם חיים ציבוריים של קהילה ולא רק של פרטים.

חנן: "נוצרה מנטאליות בהתהוות של הישוב שמצליחים להיות רגישים ולפסוח על הדקויות. קח למשל את נושא התפילה במניין. בטללים היינו חמש עשרה משפחות וזה מעניק סיכוי כמעט קלוש לקיים מניין בכל בוקר. הייתה הבנה כלפי מי שלא קם בזמן. לא הציקו לאנשים ולא דיברו על זה. כשהיה מניין, היה, וכשהיו חסרים אנשים, היינו מחייכים, מניחים תפילין ומתפללים ביחידות בלי לדפוק על השולחן".

כרמל: "רב שליווה אותנו באותה תקופה אמר לנו שעד שלא נהיה ארבעים משפחות אין לנו מה לצפות למניין קבוע בבוקר. יש דברים שלוקחים זמן, וצריכים לדעת להיות סבלניים מתוך ראייה שבעתיד גם זה יהיה".

כרמל מגל עובדת כעו"סית במרכז יום לקשיש בירוחם. חנן הוא סטודנט לתקשורת ושיווק במכללת ספיר. לשניים שני ילדים: יהלי בת השנתיים וחצי, והראל, שנולד רק לפני שבועיים, והברית שלו הייתה הברית הראשונה ברתמים. "מהר מאוד נוצרה כאן תמיכה חברתית שמחפה על המרחק מההורים", מספרת כרמל, אבל גם מודה שיש דברים שעדיין יש רק במרכז הארץ. "חנן שגדל ברעננה משקף לי לפעמים את מה שיש במרכז ואין כאן. כשאנחנו קופצים לסופי שבוע להורים, אנחנו מאוד נהנים מבתי הקפה ומכל מה שיש למרכז להציע. בגדים אני עדיין קונה בתל אביב ובירושלים וגם חנות הדיסקים האהובה עדיין נמצאת במרכז, אבל מצד שני לומדים להיות יעילים ומתוכננים וגם מתרגלים למרחקים".

משפחת פוגל הגיעה מעתניאל רק לפני חודשיים. קרן היא דוקטורנטית לביולוגיה ושמעון דוקטורנט למחשבת ישראל, ושניהם לומדים באוניברסיטת בן גוריון בבאר שבע. היא גדלה ברחובות והוא בפתח תקווה ובכל זאת, מעברם מעתניאל לרתמים היה בעקבות אהבה לנגב. "אני לא יודעת להגיד מאיפה זה בא. הנגב עושה לי טוב ולמרות שאני ביולוגית, חום וצהוב מסביב עושה לי טוב יותר מירוק. חוץ מזה חיפשנו חברה ואידיאלים".

מה שקיים גם בעתניאל...

"חיפשנו חברה אחרת ואידיאליים אחרים שיותר מתאימים לנו. בעתניאל יש חברה דתית תורנית וכאן הישוב מגוון. יש כאן את כל הסגנונות וזה יותר מתאים לאידיאולוגיה שלנו. היינו רוצים שהילדים שלנו יכירו סוגים שונים של אנשים דתיים. אני גם מרגישה כאן חופשי בקטע הפמיניסטי. בשמחת תורה יכולתי לבקש ספר תורה לעזרת נשים בלי לפחד. בעתניאל היו דיונים שלמים ומאבקים על זה. שיעורי התורה כאן מעורבים ואת השיעורים מעבירות גם נשים. לי הנושא הזה חשוב. מעבר לכך, יש יתרון בהקמת ישוב חדש כי זה מאפשר לעצב את החיים. יש הרבה אסיפות חברים שקובעים בהם דברים. הכול חדש וגם זה משך אותנו".

מה שערכב את כניסת חברי הגרעין לרתמים היה כאמור המשא ומתן של המדינה עם חברי קיבוץ רביבים שהיו בעלי המקום והתקשו לוותר עליו. סלע המחלוקת הייתה דרישתם של חברי רביבים לקבל בתמורה לשטחי רתמים קרקעות חקלאיות בסמוך לצאלים או לחילופין קרקע להקמת מתקן סולארי. מי שלחץ על חברי הקיבוץ לסיים את הדיונים ולפנות את רתמים היה בין השאר חברם שמוליק ריפמן, המכהן כראש מועצת רמת הנגב. ריפמן מצא את עצמו נאבק בחבריו לקיבוץ וספג בשל כך לא מעט ביקורת. "אשתי הייתה מזכירת הקיבוץ כשהחליטו לאחד את רביבים ורתמים", מספר ריפמן. "החבר הכי טוב שלי היה מרכז המשק שבישל את המהלך הזה. בהחלט הייתה ביקורת ברביבים על המהלך שזימתי להבאת הגרעין החדש לרתמים, ויש אנשים שעדיין כועסים עליי. לא הסכמתי עם חבריי ולא פעם הרגשתי שהם קיבלו משהו למשמרת והם לא יכולים להיפרד ממנו בשביל הערך החשוב של הגדלת ההתיישבות היהודית ברמת נגב. אני חבר קיבוץ רביבים וגדלתי פה כל השנים אבל מוכרחים להסתכל טיפה מעל האינטרסים הצרים ולהביט בתמונה היותר גדולה. הייתי חוטא לעצמי ולמועצה אם לא הייתי מוביל ונחוש בעמדה הזאת".

בקיץ האחרון הודיע ריפמן בפסקנות לחברי רביבים שבשישה עשר באוגוסט בשעה שתיים עשרה בצהריים נכנסות משפחות הגרעין לרתמים, בין אם יהיה הסכם או לא, ושעליהם לפנות את אחרוני השכירים בישוב עד לשעת השי"ן. "ארבעים ושמונה שעות לפני השעה שנקבעה עמדתי בפני מתקפה לא פשוטה של מנהיגי הישוב ברביבים. היו גם איומים לחסימת הגישה לישוב אבל אמרתי להם שאני לא מתכוון לסגת מעמדתי כהוא זה.

אמרתי להם: 'תקשיבו טוב. אתם תדברו על כסף ואני אדבר על ציונות ונראה מי ינצח. לשמחתי, זה נגמר טוב. אם הייתי ממצמץ, הולך לפשרות, או דוחה את הכניסה לשוב, הישוב לא היה קם. נכון לרגע זה עדיין אין הסדר חתום בין רביבים למדינה, ואני מקווה שההסכם יחתם בקרוב, אבל בעיניי זה שולי לעומת הדבר החשוב של ישוב הנגב. אני מאמין שבתוך זמן קצר חילוקי הדעות יתמססו. כבר עכשיו אני שומע ברביבים נעימות אחרות. התגברנו על זה".

רתמים הוא הישוב הדתי השני שריפמן מקים במועצה החילונית שלו. לפני שמונה שנים הוא יזם עם עמותת אור את הקמת הישוב מרחבעם בסמוך לקיבוץ שדה בוקר. גם אז, זה לא עבר בקלות. "כשבאתי אז למליאת המועצה עם הרעיון, היו כאלה שהסתכלו עליי בעיניים מוזרות. הייתי צריך לעבור ישוב, ישוב ולהסביר. חצי שנה אחרי שהישוב עלה כל החששות והאמירות התמוססו כי ראו שמדובר באנשים טובים שבאו ליישב את האזור".

ריפמן לא מסתפק באכלוסה מחדש של רתמים. יש לו הרבה תוכניות להמשך. "המשימה העיקרית רק מתחילה. אני לא מתכוון להשאיר את הישוב הזה כישוב קטן של חמישים, שישים משפחות. חייבים להקים ברתמים ישוב קהילתי גדול ולהראות נוכחות. אני רוצה להגיע למצב שמביאים לרתמים עוד מאה משפחות בשנתיים הקרובות. יש שם מקום גם לשלוש מאות. אנחנו כבר מכינים תוכנית מפורטת לשוב, מתכננים מגרשים ומבני ציבור, אני עובד על גיוס תקציב להקמת מקווה, ובעתיד נדאג גם לבית ספר דתי ולשאר שירותי הדת". ריפמן לא חושש מהשינויים הדמוגרפיים שהוא מוביל בהרכב האוכלוסייה של המועצה שלו. "אני מאמין שנכון להקים ברתמים ישוב גדול ושמי שמסוגל לעשות את זה, זו רק הציונות הדתית".

תגובת תומר פריאל, מזכיר קיבוץ רביבים: "כמפעל ציוני אנחנו מברכים כל תוספת להתיישבות תושבים בנגב. זאת הסיבה שבזמנו נרתמנו לסייע לקיבוץ רתמים שהיה בקשיים חברתיים וכלכליים ע"י איחוד בין שני הקיבוצים. מעולם לא ראינו את האיחוד כזמני, אלא כדבר קבוע. כך גם ראתה זו גם המדינה. יש לציין כי האיחוד אילץ את קיבוץ רביבים לשלם את חובותיו של קיבוץ רתמים ולהשקיע את חלקו בתאגידים שהיה שותף בהם. שמחנו כאשר גרעין "אור" ביקש ליישב את רתמים וכל ההתנהלות הארוכה אל מול מוסדות המדינה בבקשתנו להחזר ההשקעות שלנו לאורך השנים נעשתה יד ביד עם אנשי "אור", תוך שיתוף פעולה הדוק גם ברגעי משבר. חשוב לנו שהתיישבות "אור" תצליח, ושהמתיישבים החדשים, החדורים מוטיבציה, יממשו את העלייה לקרקע, ויקימו ישוב לתפארת. אנו כשכנים נעשה הכל כדי לסייע בידם. אנו מעריכים גם את דבקות החברים החדשים שכבר לפני כשלוש שנים החליטו על רצונם לעלות על הקרקע, ואכן, עכשיו, לאחר שמרבית הסוגיות המשפטיות שהיו צריכות למצוא את פתרוןן – נפתרו – יכולים היו החברים לממש את חזונם. באשר לדבריו של חברנו שמוליק ריפמן – אנו מעדיפים שלא להתייחס"